

דבר תורה לפרשת יתרו – מאת הרבנית מעיין הנדלר

השבת אנחנו זוכים לקרוא על המעמד המרגש של מתן תורה, התגלות ה' לישראל בקולות וברקים. הפסוק מתאר את החוויה של בני ישראל באותו מעמד מופלא: "וְכָל-הָעָם רֹאִים אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלְפִידִם, וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר, וְאֶת-הַהָר, עֹשֶׂן; וַיַּרְא הָעָם וַיָּנֻעוּ, וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֹק".

המילים "רואים את הקולות" מכילות סינסתזיה, ערבוב של חוש הראייה עם השמיעה, וחז"ל עמדו על כך:

"וכל העם רואים את הקולות" ... רבי עקיבא אומר: רואין [- את הנשמע¹] ושומעין הנראה (מכילתא).

נראה שלדעת רבי עקיבא במעמד הר סיני היטשטשו הגבולות בין חוש השמיעה לחוש הראייה, והפכו לחוויה אחת רבת עוצמה.

הרבי מלובביץ' מדייק בדבריו של רבי עקיבא ורואה בהן היפוך של חוויה, ולא תערובת. מה שלפני מתן תורה היה שייך לתחום השמיעה – עבר במעמד הר סיני לתחום הראייה ולהפך:

האדם הלא הוא מציאות גשמית, ולכן טבעי הדבר שהוא משיג ותופס דבר גשמי – ע"י חוש הראייה – באופן קרוב וברור יותר מאשר דבר רוחני. לרוחניות אין האדם "כלי" כל כך, ולכן הוא תופס זאת רק ע"י שמיעה, ע"י השכל – (ואף זאת) באופן הרחוק ממציאותו.

וזהו הענין שחידש מתן תורה – "רואין את הנשמע ושומעין את הנראה": דבר שהנו "נשמע", שאפשר לתפסו רק בשמיעה – ענין האלקות (רוחניות) – תפסוהו אז בני ישראל בודאות ובמוחשיות של ראייה; הם ראו אלקות. ומה שהיה תמיד "נראה", דברים גשמיים, העולם הגשמי, נתפס אז על ידם באופן של "שומעין" – כדבר שאותו שמעו או הבינו בלבד.

ומזה מובן גם, שהנס ד"רואין את הנשמע" לא היה דבר נוסף על הגילוי דמתן תורה, אלא חלק מיניה וביה: כיון שבמתן תורה זכו בני ישראל לגילוי עצמות אור אין סוף ברוך הוא, "אנכי הוי' – אלקיך" לכן "תפסו" אז אלקות (רוחניות) בראייה (רואים את הנשמע); וממילא, בתוך גילוי אלקות כזה, הרי עבורם אבדה מגשמות העולם מציאותה הנראית, והם רק "שמעו" והבינו את קיום מציאותה (שומעין את הנראה). ועל דרך הביאור שמצינו בחסידות על השאלה: הלא הקב"ה הוא יחיד ומיוחד בתכלית, ומבלעדיו אין שום מציאות, ואם כן, שמא כל מציאות העולם אינה אלא דמיון? והמענה וההסבר על כך בחסידות הוא, שהוכחה (- אחת ההוכחות) למציאות העולם היא מכך שתורת אמת אומרת "בראשית ברא אלוקים".

(אוצר לקוטי שיחות חלק ד, יתרו ב)

ראייה היא התפיסה הפשוטה והוודאית של המציאות. אנחנו רגילים לומר שאין טוב ממראה עיניים, מכיוון שכאשר אנחנו רואים דבר מה בעינינו אנחנו בטוחים בקיום שלו. לעומת זאת, השמיעה רחוקה ומעורפלת יותר. אנחנו שומעים על מה שרחוק מאיתנו ונבצר ממנו לראות, כדברי הפייטן "אֲשֶׁר עֵין רְאָתָהּ כָּל אֵלָה, הֲלֹא לְמִשְׁמַע אֶזְן דָּאָבָה נִפְשָׁנוּ". לכן הבנה שכלית מופשטת נחשבת כשמיעה על פי דברי הרבי – היא אינה מוצקה כמו הוכחות וודאיות, אלא מעורפלת יותר.

¹ כך משתמע מן ההקשר, וכך גם כותב רש"י בפירושו על המילים "רואים את הקולות".

בחווייה הפשוטה והטבעית שלנו, הקיום שלנו ושל העולם הגשמי מרגיש לנו מוחשי וברור מאוד. אנחנו "רואים" אותו. לעומת זאת האמונה בה' עמומה יותר, ודומה לשמועה ששמענו (ולכן על פי רוב שואלים "האם יש אלוקים?" ולא "האם יש עולם?").

מתן תורה היה גילוי אלוקות עצום שחולל מהפך בתפיסה של בני ישראל. הקב"ה נגלה אליהם בצורה שהקיום שלו היה ברור ו"נראה". לא היה ספק קל בכך, לכן הכתוב מציין שהם "ראו את הקולות".

אותה ראייה בהירה השפיעה גם על תפיסת המציאות שלהם: כאשר רואים אלוקות בעיניים, מסתבר שהמציאות הפיזית קלושה, שברירית וזמנית כל כך, עד שקשה להאמין שהיא אכן קיימת, ולכן כאשר "ראו את הנשמע", מיד גם "שמעו את הנראה" – מה שעד אז היה אצלם ברור ומוצק הפך לאיזו שמועה רחוקה. התפיסה הזו מכונה בחסידות "אלוקות בפשיטות ועולמות בהתחדשות" – כלומר: הנוכחות האלוקית בהירה ופשוטה, ואילו המציאות הגשמית היא חידוש, שאינו מובן מאליו, עד שצריך להוכיח את קיום העולם מן הפסוקים של התורה: "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ".

הנס של "רואים את הקולות" שהתרחש במעמד הר סיני לא היה נס זמני בלבד. אמנם החושים שלנו אינם הפוכים יותר, אבל התורה, שניתנה לנו בהר סיני, הופכת את התודעה שלנו ומחוללת שינוי עמוק בנקודת המבט שלנו על ה', על עצמנו ועל העולם. במובן מסוים לימוד התורה בא לרומם אותנו ולפקח את העיניים שלנו אל הנוכחות העוצמתית של ה', ומתוך כך הוא גם מערער את היציבות שאנחנו מייחסים לעולם.

מאז מתן תורה ועד ימינו, התורה ממשיכה להינתן לנו בקולות וברקים, להראות לנו את הקולות ולהשמיע לנו את המראות.

קריאת מעמד הר סיני בשבת הקרובה פותחת לנו דלת לבוא אל אותו מהפך תודעתי, ולחוש, גם אם בנגיעה בלבד, "אלוקות בפשיטות ועולמות בהתחדשות".